

SZÁSZ FERENC

VÁLASZD AZ ÉLETET!* (I)

5Móz 30,19—20b

Lelkészek körében gyakran hallani, hogy a legnehezebb szolgálat, amelyet végezniük kell, az öngyilkos temetése. Ha hívei közül valaki az élet helyett a halált, áldás helyett az átkot választja, az a lelkész számára nemcsak az elhibázott emberi élet, hanem az általa hirdetett evangélium kudarcát is jelenti. Bárhogyan is ítéli meg a végzetes lépést és annak elkövetőjét, a lelkész nem burkolózhat az általános részvét némaságába: szolgálatára a vigasztaláson túl is szükségük van a hiveinek, meg kell erősítenie, helyre kell állítania a hozzátartozók, a temetési gyülekezet Istenbe, életbe vetett hitét és reménységét.

Amit a lelkészi szolgálat nehézségéről bevezetéképpen elmondtam, nem személyes panaszkodás akar lenni, hanem önmagunkkal való őszinte szembenézésre való felszólítás: egy olyan világban élünk, olyan világot építünk és vallunk a magunkénak, ahonnan évente 700 000 ember úgy szakítja ki magát, hogy végső tetteivel megtagadja azt. Nekünk kötelességünk a számvetés: az életet avagy a halált választók oldalán áll-e az isteni és emberi igazság, az áldást vagy az átkot választó dönt-e helyesen?

E kérdés készített arra, hogy bármennyire szomorú és lehangoló téma is, az öngyilkosságról beszéljek. Hívó emberek vagyunk, s az öngyilkosság túlmutat az emberi világon, valláserkölcsi, Istenre is tartozó kérdés. A Biblia félreérthetetlenül fogalmazza meg, hogy Isten az, aki az életet és a halált, az áldást és az átkot elénk adta, s bár a választás szabadsága rajtunk áll, akarata parancsként hangzik felénk: „Válaszd azért az életet.”

Helyesen és tisztán kell már látnunk az öngyilkosság kérdését ahhoz, hogy ítéletet alkothassunk róla, s minden körülményben kétségbeesett élethelyzetben legyőzhessük kísértését. Az öngyilkosság az életnek hordozója általi kioltása, visszautasítása, önmagától való elvetése, olyan Isten- és természetellenes cselekedet, melynek elkövetésére végzetes tévedés-sorozat vezet el.

Az öngyilkossághoz vezető első lépést akkor követi el az ember, amikor az életvállalást kilátástalannak, reménytelennek, további életét értéktelennek ítéli. Azt senki sem tagadja, hogy az életnek, az emberi életűtnak vannak mélypontjai, nehéz percei. A gyermeket kétségbeesésbe,

---

* Főtanács által pályadíjjal jutalmazott.

rettegésbe taszíthatja a szeretetnélküliség, a rosszul alkalmazott szülői szigor. Gyakran egy meggondolatlanul odavetett szó, igazságtalan, elhamarkodott fenyegetés elegendő ahhoz, hogy halálos sebet ejtsen a friss, gyermeki érzékenységen, formálódó lelkeségen. Az ifjú szélsőséges érzelmi ingadozása is közismert. Az önmagát teljesen feltárá, óvatosságát nem ismerő lélek első csalódása a legkegyetlenebb, s az ellenük kellőképpen fel nem vértezett ifjú a „felnőttek“ világával együtt az életet is visszautasíthatja. A megállapodott, kiegyensúlyozott lelkivilágú felnőtt nem mentesül mindig az öngyilkosság csábításától. Mindenkit érhet csapás, veszteség, szenvedélyek rabjává válhatunk, érezhetjük úgy, hogy vesztélyben forgó becsületünket csak a halál mentheti meg. A nehéz szenvedéssel járó és mégis gyógyíthatatlan betegség, az öregség magányossága, mellözöttsége mind-mind a megtévedés lehetőségét hordozza magában.

És mégis, mindezek ellenére, az élet sohasem minősülhet teljesen hiábavalónak és értéktelennek. A megtérés és az emberi segítségnyújtás, ha idejében bekövetkezik és érkezik, visszaállíthatja a kétségkedő, szenvedő ember élethitét, lelki egyensúlyát. A képességeinkkel és lehetőségeinkkel való számvetés új életutakat nyithat számunkra, környezetünk, barátaink szeretete pedig megerősíthet abban, hogy érdemes élnünk, szükség van ránk. A magányban társra, a betegségben gyógyírra, enyhülésre, a becsületünkön esett szégyenfolt hordozásában megértésre és bocsánatra találhatunk. Nincs olyan állomása az életnek, ahonnan ne lehetne azt újrakezdeni. Amíg lélegzünk, remélnünk is kell. Madách Imre „Az ember tragédiája“ c. költeményében Isten nemcsak a porba hulló, utódai szenvedését halálával megváltani akaró Ádámmal, hanem minden reménységét vesztett, elcsüggedt emberhez szól: „Mondottam ember, küzdj és bízza bízzál!“ Az élet Isten ajándéka, áldás, s attól, hogy néha nehezen viseljük igáját, lényege nem változik, mindörökké áldás marad.

A második tévedés akkor következik be, amikor azt hisszük, hogy életünk teljesen a miénk, senkinek nem tartozunk érte számadással. Az ember valóban szabadsággal bíró lény, mi sem bizonyítja azt jobban, mint a Biblia idézett verse: választhatunk az élet és a halál között. A szabadsággal együtt azonban annak felelősségét is átvállaljuk, s ez alól nem nyerünk felmentést soha. Az emberen kívüli világban ez a szabadság és felelősség ismeretlen: a növények és állatok számára az élet parancs és kényszer, semmi sem szegülhet ellene. Élete megtagadásáért csak az ember vonható számadásra, mert az számára az öntudatos és szabad létben személyes ajándékként adatott s eszmélésünk percében így is veszszük birtokunkba. Az élet — Ady Endre bibliai ihletettséggű szavával élve — „Isten drága pénze“, amelyet tetszésünk szerint használhatunk fel ugyan, de ha Isten visszakéri, kamatoztatásával is el kell számolnunk. Jézus nem is tudott elképzelni olyan szolgát, aki a számára juttatott talentum őrzését vissza merte volna utasítani.

Az élet és halál közötti választásunkért nemcsak Isten, hanem az ember előtt is felelősséggel tartozunk. Az emberi közösséget szegényíti, gyengíti az, aki végzetes tette elkövetése előtt nem gondol arra, mivel tartozik családjának, munkájának, népének és egyháznak. Az ittmaradónak nemcsak a gyász, gyakran a megbélyegzés is osztályrészükül jut.

A harmadik tévedés hordozza a legtragikusabb félreértést. Az öngyilkos ember a menekülés, a szabadság, életkérdéseinek megoldást nyújtó

kapuját és lehetőségét látja a halálban, s a tévedésben külső sugallat is megerősítheti. A sztoikus filozófia erkölcsi felfogása, mely a keresztény gondolkodás mellett talán a legnagyobb hatást gyakorolta az európai emberre, az öngyilkosságot a szabadság elérése legbiztosabb eszközének tekintette s ekként dicsőítette. Marcus Aurelius, a filozófus császár szerint az életből, ha nem akarjuk tovább vállalni, olyan észrevétlenül kell távoznunk, mint ahogy egy füsttel tele szobából lépnénk ki. Seneca, az ókor másik bölcselője, aki végül önkezével vetett véget életének, hasonlóképpen vélekedik. Leveleiben ilyen gondolatokkal találkozunk: „Semmi jobbat nem alkotott az örök törvény annál, mint hogy egyetlen bejáratot adott az éléhez, de számtalan kijáratot [...] Mint ahogy kiválasztottam a hajót, mielőtt tengerre szállok, s a házat mielőtt beköltöznek, úgy választom ki a halált is, ha kifelé tartok az életből [...] Mindenünnen sok rövid, könnyen járható út vezet a szabadsághoz. Ha megtanultál meghalni, elfelejtettél szolgálni.“

Valóban, aki nem hisz a halál utáni életben, annak a meghalás a teljes megsemmisülést jelenti, s ha életében több volt a rossz, mint a jó, a halál nyereséget és szabadulást jelenthet számára. A hívő ember is vélekedhet úgy, hogy csak a halál időpontját hozta előbbre, Istenhez menekülve az élet kúszaságából, s a veszteség, ami itt a földi életben érte, eltöri a nyereség mellett, amit Isten megtapasztalása, így nyert lelki békessége jelent számára. Az öngyilkosság mindent megold: miért szenvednénk tovább tökéletlen világunkban, ha a múlandóságból bármikor átléphetünk az örökkévalóság tökéletességébe?

E megtévesztő kísértés cáfolatára hadd idézzem Tolsztojt, aki maga is sokat foglalkozott e kérdéssel. Végső következtetése az, hogy az öngyilkossághoz való jog vitatása esztelen kérdés, rossz kiindulópont; ahelyett arra kell válaszolnunk, vajon ésszerű és erkölcsös dolognak tekinthető-e az öngyilkos cselekedet? Válasza tagadó, s érvelése épp a hívő ember számára cáfolhatatlan, hiszen az örökélet hitére alapoz: az öngyilkosság éppoly esztelen (s ezért szerinte erkölcstelen is), mint egy növény hajtásainak, rügyeinek letördelése, azzal a céllal, hogy elpusztítsuk. A növény nem fog elpusztulni, csupán senyedni, „szenedni“ s egyetlenül, torz módon fejlődni. Az életet, mely téren és időn túl, Istenben gyökerezik, az ember nem pusztíthatja el, csupán annak földi „hajtását“ tördelheti le, újabb, még nagyobb szenvedéspróbáknak téve ki azt. Az öngyilkosság nem megoldás; nem hárítja el az akadályokat a fejlődő élet útjából, csupán megkerüli azokat. Rendeltetésünk, a földi életen túlmutató tökéletesedés és a világ életének szolgálata azt kívánja, hogy a földi élet utolsó percéig helyt álljunk annak próbái között, kívárujuk, amíg Isten dönti el: elindíthat-e minket a halálban hivatásunk egy új szakaszának betöltésére? Az öngyilkosság nem a bátorság, a gyávaság jele, s legsúlyosabb következménye, igazi vétke abban áll, hogy visszaveti fejlődésében az életet és az örökkévaló lelket. Ha életünk megtorpan fejlődésében, valóban cselekednünk kell, változtatnunk kell rajta, de nem a halál, hanem a megtérés és erkölcsi újjászületés útján, amely megkerülhetetlen állomása a fejlődő életnek. Azt hiszem nem is kellett volna különösebben bizonyítanom, hogy az öngyilkosság Isten- és emberellenes cselekedet, vétke. Természetes az is, hogy a kereszténység, mint minden világvallás, kemény ítéletet mond fölötte, s bár szánjuk

azt, aki megtévelyedik s élet helyett a halált választja, nem menthetjük fel. A kereszténység nem metafizikai meggondolásból ítéli el az öngyilkosságot, mint a lélekvándorlásban hívő vallások, nem is a társadalom megszégyenítését rója fel az öngyilkosnak, mint a világi életszemlélet, hanem lényegéből következően ellenzi és ítéli el. A szeretet valósága és az öngyilkosság összeférhetetlenek: aki szeret és akit szeretnek, aki hisz a szeretet Urában, Istenben, az nem mondhat le a földi életéről, nem veszi el az élet értelmességébe és céljába vetett hitét. Ha szenved is, bízik abban, hogy Isten és embertársa segítségére siet, s akkor sem terheli lelkét a vétek súlyosságával és szereteteit a bűntudat, lelkiismeret furdalás terhével, ha ez a segítség késik. Az öngyilkosság nem magányos: a választás élet és halál között állandó és egyetemes. Mindannyian döntünk és mindannyian felelősséggel tartozunk az élet felől és az életért, még akkor is, ha a világ másik felén mond le róla valaki. Amíg valaki miközülünk áldás helyett az átkot választja, nem léphetünk be Isten országába, ahol a szabadságra és szeretetre jutott ember és az élet azonos fogalmak.

Az öngyilkosok száma minden technikai eszköznél pontosabban méri, meddig jutottunk a világ emberibbé tételében, s nehéz kimondani: 700 000 koporsó választ el minket Istenországától, s évről évre mintha távolabb kerülnénk az evangéliumi eszménytől. Hosszú út előtt áll az élet és halál között választó emberiség, de a sorozatos veszteségek ellenére sem adhatjuk fel a reményt: bízunk kell Istenben, önmagunkban, embertársainkban, az élet teremtő és megtartó szeretetében. Válasszuk azért az életet most és minden körülményben. Ámen.

VÁLASZD AZ ÉLETET! (II)

5Móz 30,19

Annak a versnek, amelyet most idézni szeretnék, sajnos sem a szerzőjére, sem a címére nem emlékszem. Pár éve, könyvtári folyóiratban bukkantam rá egy téli délelőtt, s bár a verset nem őrizhettem meg, a hangulata annál inkább rögzült bennem. Pillanatnyi hangulatot örökített meg a vers is. A sűrű nagyvárosi forgalomban a költő egyik járdaszigetről a másikra próbál átjutni, amikor feltekintve egy elsuhanó autóbussz ablakára villámcsapásként hasít bele egy furcsa érzés. Tekintete rátapad egy sápadt, sovány, álomszerű kisfiú arcára, aki a párás ablaküvegen át végtelen szomorúsággal nézi őt, s a költő úgy érzi, a saját kisfiát látja, akinek évekkal ezelőtt egy futó, nyári szerelem gyümölcseként kellett volna megszületnie, de nem született meg. Az autóbussz lassan tovagördül, a kisfiú arca szertefoszlik, de a magányos költő még sokáig ott áll a járdaszigeten.

Nem tudom, szeretitek-e a kortárs költőket, de én ezt a verset na-